

ISSN (PRINT) 2413-1865
ISSN (ONLINE) 2663-2772
DOI 10.32999/KSU2413-1865

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(м. Івано-Франківськ)

До 31-ї річниці незалежності України

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

COLLECTION OF RESEARCH PAPERS

«PEDAGOGICAL SCIENCES»

Випуск 99

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пермінова Л.А. – кандидат педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет, Україна

Заступники головного редактора:

Петухова Л.Є. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет, Україна;

Слюсаренко Н.В. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет, Україна

Відповідальний секретар:

Гончаренко Т.Л. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет, Україна

Технічний секретар:

Блах В.С. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет, Україна

Члени редакційної колегії:

Андрієвський Б.М. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет;

Бондаренко О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Криворізький державний педагогічний університет;

Вінник М.О. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Воропай Н.А. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Гаран М.С. – кандидат педагогічних наук, Херсонський державний університет;

Глухов І.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Гнєдкова О.О. – кандидат педагогічних наук, Херсонський державний університет;

Голінська Т.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Князян М.О. – доктор педагогічних наук, професор, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова;

Коваль Л.В. – доктор педагогічних наук, професор, Бердянський державний педагогічний університет;

Ковшар О.В. – доктор педагогічних наук, професор, Криворізький державний педагогічний інститут;

Мухаммет Демірбілек – доктор наук, магістр наук, Сюлейман Демірель Університет, Туреччина;

Нагрибельна І.А. – доктор педагогічних наук, доцент, Херсонська державна морська академія;

Носко Ю.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, Національний університет «Чернігівський колегіум імені Тараса Григоровича Шевченка»;

Омельчук С.А. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет;

Пахомова О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара;

Саган О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, Херсонський державний університет;

Смутченко О.С. – доктор філософії, Херсонський державний університет;

Співаковський О.В. – доктор педагогічних наук, професор, Херсонський державний університет;

Суріна Ірина – доктор соціологічних наук, професор, Поморська Академія, м. Слупськ, Польща;

Хоружа Л.Л. – доктор педагогічних наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка;

Чайка В.М. – доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка;

Шевцов А.Г. – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.

**Збірник наукових праць «Педагогічні науки» є фаховим виданням (категорія «Б»)
на підставі Наказу МОН України № 886 від 02.07.2020 року (додаток № 4) з педагогічних наук
(011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта, 013 – Початкова освіта,
014 – Середня освіта (за предметними спеціальностями), 015 – Професійна освіта
(за спеціалізаціями)).**

**Журнал включено до наукометричної бази даних Index Copernicus
(Республіка Польща)**

**Затверджено відповідно до рішення вченої ради
Херсонського державного університету
(протокол від 29.08.2022 р. № 1)**

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 23957-13797ПР
від 26.04.2019 р. видане Міністерством юстиції України

Офіційний сайт видання: <https://ps.journal.kspu.edu>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Ворожбіт-Горбатюк В. В., Борисенко Н. О. ЦІННІСНИЙ ПІДХІД У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ (ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС).....5

СЕКЦІЯ 2 ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАВЧАННЯ

Біленкова Л. М. ЗНАЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В НАВЧАННІ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....11

СЕКЦІЯ 3 ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИХОВАННЯ

Єфименко Л. М. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....19

Швець Т. А. ОРГАНІЗАЦІЯ МОВЛЕННЄВО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ.....25

Ян Мен'ї. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....30

СЕКЦІЯ 4 ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Артем'єва І. С. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ДИЗАЙНЕРА.....37

Олефіренко Т. О., Попова Л. М. ФОРМУВАННЯ ТРАНСВЕРСАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА.....45

Попова Л. М. ЕВОЛЮЦІЯ ТЕРМІНА «ТРАНСВЕРСАЛЬНІСТЬ» У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....52

CONTENTS

SECTION 1

METHODOLOGY AND HISTORY OF PEDAGOGY

- Vorozhbit-Horbatiuk V.V., Borysenko N.O.** A VALUABLE APPROACH
IN THE IMPLEMENTATION OF THE PROVISIONS OF THE CONCEPT
OF NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION IN THE EDUCATION SYSTEM
OF UKRAINE (HISTORICAL AND PEDAGOGICAL DISCOURSE).....5

SECTION 2

THEORY AND PRACTICE OF TEACHING

- Bilenkova L.M.** THE IMPORTANCE OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT
FOR LEARNING OF THE NATURAL ENVIRONMENT
IN ELEMENTARY SCHOOLS.....11

SECTION 3

THEORY AND PRACTICE OF EDUCATION

- Yefymenko L.M.** PECULIARITIES OF FORMATION OF SPEECH COMPETENCE
OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE EDUCATIONAL PROCESS
OF A MODERN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION.....19
- Shvets T.A.** ORGANIZATION OF SPEECH AND PLAY ACTIVITIES
OF PRE-SCHOOL EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT
OF SPEECH DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY OF THE CHILD.....25
- Yang Mengyi.** FEATURES OF THE FORMATION OF SOCIO-CULTURAL
ENVIRONMENT
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....30

SECTION 4

THEORY AND METHODOLOGY OF VOCATIONAL EDUCATION

- Artemieva I.S.** THE CONCEPT AND ESSENCE OF THE PROFESSIONAL ETHICS
OF THE DESIGNER.....37
- Olefirenko T.O., Popova L.M.** FORMATION OF TRANSVERSAL COMPETENCES
IN THE PROCESS OF ESTABLISHING THE PROFESSIONAL IDENTITY
OF THE FUTURE TEACHER.....45
- Popova L.M.** EVOLUTION OF THE TERM “TRANSVERSALITY”
IN THE MODERN SCIENTIFIC SPACE: FOREIGN EXPERIENCE.....52

СЕКЦІЯ 3. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИХОВАННЯ

УДК 81'24:005.336.2]:373.2.091.2

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2022-99-3>**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Єфименко Людмила Миколаївна,
доктор філософії,
викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*
ludmilaefimenko337@gmail.com
orcid.org/0000-0002-7041-1505

У статті розглянуто особливості формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в освітньому процесі сучасного закладу дошкільної освіти. Розкрито зміст понять «компетенція» та «компетентність». Мовленнєва компетентність у контексті Державного стандарту дошкільної освіти розуміється як багатокомпонентне утворення, яке містить такі компетенції: лексичну, фонетичну, граматичну та діалогологічну. Проаналізовано найбільш значущі комунікативні вміння дошкільників, як-от: уміння пов'язані зі сприйняттям; уміння орієнтуватися в ситуації спілкування; уміння, пов'язані з відтворенням. Доведено, що комунікативно-мовленнєва діяльність невід'ємна від пізнавальної, ігрової, дослідницької, художньої та інших, у яких постійно виникають ситуації мовленнєвого реагування, прийняття певної ролі. Наголошено на тому, що важливим завданням вихователя закладу дошкільної освіти є створення позитивної мотивації для кожної дії дитини дошкільного віку у процесі навчання й виховання, а також організація ситуацій, що викликають потребу у спілкуванні. Підкреслено, що мовленнєво-комунікативний досвід дитини-дошкільника є особливо актуальним у наш час, як і активна практика свідомого розв'язання мовленнєвих завдань, що виникають у певній ситуації. З метою формування мовленнєвої компетентності в дошкільників використовують ігри-змагання, ігри-драматизації, рухливі ігри, творчі ігри, ігри-інсценування, сюжетно-рольові ігри, бесіди, інсценування, вільне й тематичне малювання, читання художніх творів та обговорення віршів, імпровізацію, оповідання дітей, мініконкурси, літературні вікторини. У статті чітко окреслено умови подолання труднощів у комунікації дітей дошкільного віку. Зазначено, що комунікативні здібності дітей дошкільного віку передбачають бажання вступати в контакт, уміння здійснювати спілкування, дотримання загальноновизначених норм і правил у спілкуванні з однолітками та дорослими.

Ключові слова: *компетенція, компетентність, мовленнєва компетентність, діти дошкільного віку, фахівець закладу дошкільної освіти, спілкування.*

PECULIARITIES OF FORMATION OF SPEECH COMPETENCE OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF A MODERN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

Yefymenko Liudmyla Mykolayivna,
Doctor of Philosophy,
Tutor at the Chair of Theory and Methodology of Preschool Education
*Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy"
of Kharkiv Regional Council*
ludmilaefimenko337@gmail.com
orcid.org/0000-0002-7041-1505

The article examines the peculiarities of the formation of the speech competence of preschool children in the educational process of modern special education. The meaning of the concepts "competence" and "competency" is revealed. Speech competence in the context of the State Standard of Preschool Education is understood as a multi-component education that includes the following competences: lexical, phonetic, grammatical and dialogical. The most significant communicative skills of preschoolers were analyzed, such as: skills related to perception, the ability to navigate in a communication situation, skills related to

reproduction. It has been proven that communicative and speech activity is inseparable from cognitive, game, research, artistic and others, in which situations of speech response, acceptance of a certain role constantly arise. It is emphasized that an important task of a preschool teacher is to create positive motivation for every action of a preschool child in the process of learning and upbringing, as well as organizing situations that will cause the need for communication. It is emphasized that the speech and communication experience of a preschool child is especially relevant nowadays, as well as the active practice of consciously solving speech tasks that arise in a certain situation. Competition games, dramatization games, moving games, creative games, acting games, story role-playing games, conversations, dramatization, free and thematic drawing, reading of works of art and discussion of poems, improvisation, stories are used in order to form speech competence in pre-schoolers, childrens mini-competitions, literary quizzes. The article clearly outlines the conditions for overcoming difficulties in the communication of preschool children. It is noted that the communicative abilities of preschool children include the desire to enter into contact, the ability to communicate, compliance with generally accepted norms and rules in communication with peers and adults.

Key words: *competence, competency, speech competence, preschool children, specialist of preschool education institution, communication.*

Вступ

Модернізація освіти на сучасному етапі як основний критерій ефективності освітнього процесу в закладі дошкільної освіти передбачає розвиток пізнавальних і комунікативних здібностей особистості, виховання учасників відкритого педагогічного процесу з розвиненими комунікативними вміннями.

Метою роботи фахівця з дошкільної освіти щодо розвитку мовлення дітей дошкільного віку є становлення їхньої мовленнєвої компетентності. Реалізація цієї мети передбачає, що до кінця дошкільного віку мова стає універсальним засобом спілкування дитини з оточуючими людьми: старший дошкільник може спілкуватися з людьми різного віку, статі, соціального стану, володіє мовою на рівні усного мовлення, уміє орієнтуватися на особливості співрозмовника у процесі спілкування.

У зв'язку з розвитком теорії виховного процесу відчувається необхідність вивчення питань формування мовленнєвої компетентності, зокрема й на щаблі дошкільної освіти. Актуальність цього питання визначається величезною роллю, яку відіграє спілкування в розвитку та формуванні особистості дитини-дошкільника.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Проблема розвитку мовлення дитини не нова та є однією зі стрижневих у дошкільній освіті. Її досліджували в різних напрямках як класики наукової думки, так і сучасні науковці. Так, розвиток мовлення дітей раннього й дошкільного віку висвітлено в наукових розвідках А. Арушанової, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Гвоздева, Н. Горбунової, А. Зрожевської, К. Крутій, Н. Луцан, І. Луценко, Л. Михайлової; комунікативно-мовленнєвий розвиток дітей розглядали А. Богуш, Н. Горлова, В. Казаковська, Н. Лепська, Т. Піроженко, С. Цейтлін; розвиток мовлення учнів молодшого шкільного

віку представлено у працях О. Артемової, Л. Варзацької, М. Вашуленко, Л. Кашуби, Г. Коваль, Т. Ладиженської, М. Львова, Л. Міненко, Л. Федоренко, О. Хорошковської та інших авторів; розвиток мовлення дітей засобами українських фольклорних творів аналізують Л. Березовська, Н. Луцан, Ю. Руденко, О. Трифонова, Л. Фесенко та інші вчені.

Метою статті є висвітлення особливостей формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в освітньому процесі сучасного закладу дошкільної освіти.

2. Методологія та методи

Мовленнєва компетентність справедливо вважається стрижневою, базисною, оскільки вона є основою становлення інших соціально значущих компетенцій та провідною характеристикою особистості дитини-дошкільника. Саме тому робота з формування мовленнєвої компетентності є одним із пріоритетних завдань будь-якого закладу дошкільної освіти, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

Зазначимо, що формування мовленнєвої компетентності дошкільників нерозривно пов'язане із сучасними тенденціями оновлення освіти та вимогами державних стандартів.

3. Результати та дискусії

Мовленнєва компетентність розглядається фахівцями в різних аспектах, зокрема вивчається її сутність і структура, специфіка й особливості формування. Результати аналізу психолого-педагогічної літератури свідчать про те, що більшість науковців розкриває зміст понять «компетенція» та «компетентність» по-різному.

Компетенція розглядається і як здатність, і як уміння, і як готовність суб'єкта діяльності до ефективного виконання будь-якої діяльності, проте в усіх визначеннях чітко простежується її практична спрямованість. Це стосується й поняття «компетентність». Її розглядають і як сукупність

фахових властивостей, і як уміння поєднувати знання й навички для вирішення проблеми, і як життєдіяльність особистості або успішну дію в ситуації спілкування, і як досвід та індивідуальний стиль діяльності, і як володіння людиною сукупністю взаємозалежних якостей, необхідних для продуктивної діяльності, і як психічне новоутворення.

Сучасна дослідниця А. Богуш розглядає мовленнєву компетентність як «засвоєння та усвідомлення мовних норм, що історично склалися у фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії, семантиці, стилістиці, та адекватне їх застосування в будь-якій людській діяльності у процесі використання певної мови». На її думку, мовленнєва компетенція є інтегрованим явищем, що охоплює цілу низку соціальних здібностей, знань, умінь, навичок, стратегій і тактик мовленнєвої поведінки, установок задля успішного здійснення діяльності в конкретних умовах спілкування (Богуш, 2008: 272).

У новій редакції Базового компонента дошкільної освіти мовленнєва компетентність визначається як «здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів» (Міністерство освіти і науки України, 2021).

На основі теорії мовленнєвої діяльності можна виокремити найбільш значущі комунікативні вміння дітей дошкільного віку, що утворюють три групи.

1. Уміння, пов'язані зі сприйняттям: уміння дослухати й вислухати, уміння враховувати емоційний стан суб'єкта зі спілкування.

Для реалізації цих умінь педагог може повідомити, що словами можна позначити все, що нас оточує. Усі слова, які трапляються в реченні, допомагають нам висловити свої думки, почуття. Наприклад, можна поділитися враженнями після свята, переконати одне одного під час гри, після вихідного дня розповісти товаришеві різні історії. Необхідно використати прийом розігрування мовних ситуацій з опертям на такі критерії: а) значимість цих ситуацій для дітей; б) опертя на життєвий досвід дошкільників; в) частотність (зміст ситуацій має бути зрозумілим, конкретним, відповідати віковим і психічним особливостям дітей дошкільного віку; ситуації можуть зачіпати всі сторони соціального життя дитини, починаючи з її особистого оточення).

2. Уміння орієнтуватися в ситуації спілкування: враховувати особливості співрозмовника, власне ситуацію спілкування.

3. Уміння, пов'язані з відтворенням: урахування у власному мовленні емоцій-

ного стану партнера зі спілкування, уміння узгоджувати дії чи думки з потребами суб'єктів зі спілкування та в разі потреби коригувати їх.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що оскільки своєчасно сформована в дошкільному віці мовленнєва компетентність є головною умовою подальшого успішного навчання у школі, то ознайомлення дітей із навколишнім світом, формування їхніх трудових та гігієнічних навичок, робота з художніми творами, зразками малих творів фольклору повинні залишатися незмінними у процесі формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку (Гавриш, 2021: 5–6).

Підкреслимо, що мовленнєва компетентність є базовою характеристикою особистості дошкільника, найважливішою передумовою благополуччя в соціальному та інтелектуальному розвитку, освоєнні специфічно дитячих видів діяльності: колективних ігор, конструювання, дитячої художньої творчості тощо. Із цього постає, що комунікативно-мовленнєва діяльність невід'ємна від ігрової, художньої, пізнавальної, дослідницької та інших, у яких постійно виникають ситуації, що потребують емоційного та мовленнєвого реагування, прийняття певної ролі.

Наприклад, комунікативно-ігрове середовище є ігровим простором, змодельованим так, щоб діти були змушені вступати у спілкування. Спчатку педагоги вчать дітей використовувати матеріали комунікативно-ігрового середовища, навчають їх певним спільним діям, що сприяє активізації спілкування. З метою формування мовленнєвої компетентності в дошкільників використовують ігри-змагання, ігри-драматизації, рухливі ігри, творчі ігри, ігри-інсценування, сюжетно-рольові ігри, бесіди, інсценування, вільне й тематичне малювання, читання художніх творів та обговорення віршів, імпровізацію, оповідання дітей, міні-конкурси, літературні вікторини тощо.

Правильно організована трудова діяльність (самообслуговування, господарсько-побутова діяльність, праця на природі, ручна праця), окрім придбання життєво необхідних умінь і навичок, сприяє вихованню в дітей необхідних моральних якостей, адже особистісний, моральний розвиток дошкільника відбувається в результаті отримання ним реального досвіду переживань у конкретній трудовій діяльності та в результаті реального спілкування з іншими (дорослими й однолітками), а не на спеціальних заняттях.

Читання художньої літератури дітям дошкільного віку забезпечує їхній

пізнавально-мовленнєвий, інтелектуальний та особистісний розвиток. Саме процес читання художньої літератури є одним із джерел освоєння дошкільнятами літературного мовлення: завдяки домінуючій функції пам'яті діти легко запам'ятовують нові слова та мовленнєві звороти. Діти, яким багато читають, говорять набагато краще за тих дітей, яким читають мало, проте з якими займаються вивченням рідної мови на спеціальних заняттях із мовленнєвого розвитку.

Практика показує, що вихователі закладів дошкільної освіти дедалі частіше висловлюють занепокоєння збільшенням кількості дошкільників, які мають труднощі в навчанні, відзначають низький рівень їхнього комунікативного та пізнавального розвитку, недостатню довільність поведінки, емоційну неврівноваженість, труднощі в налагодженні відносин з однолітками та дорослими, слабо розвинене мовлення тощо. Діти не вміють домовлятися, часто сваряться, конфліктують, не намагаються почути одне одного, агресивні. Конфліктні ситуації, що виникають, не тільки перешкоджають нормальному спілкуванню дітей, а й заважають освітньому процесу загалом. При цьому маються на увазі діти зі збереженим інтелектом і нормальними потенційними можливостями.

Комунікативна функція мовлення сприяє розвитку контактності дитини з однолітками, розвиває можливість спільної гри, має вагоме значення для формування адекватної поведінки, емоційно-вольової сфери та особистості дошкільника. За її допомогою суб'єкти спілкування можуть передавати один одному знання, вступати у відносини, емоційно спілкуватися, ділитися інформацією, висловлювати свою думку, впливати на співрозмовника.

У дошкільному віці соціальне оточення дитини розширюється та не обмежується сім'єю. Для дитини актуальною стає взаємодія не лише з близькими їй людьми, а й з іншими дітьми, однолітками. З дорослішанням дедалі важливішими для дошкільника стають конфлікти та контакти з однолітками. Практично в кожній групі закладу дошкільної освіти можна помітити складні міжособистісні стосунки дітей: дошкільники сваряться, друкують, миряться, ревнують, шуткують або ж, навпаки, допомагають одне одному. Усі ці відносини сильно переживаються дитиною та містять у собі безліч різноманітних емоцій.

Варто погодитися з думкою Т. Завязун про те, що для подолання наявних труднощів у комунікації дітей дошкільного віку необхідні такі умови:

- обов'язкове використання суб'єктивного, шанобливого, розвивального спілкування, яке не травмує та не пригнічує активність дитини;

- здійснення з дітьми повноцінної взаємодії, яка не гальмує активність і самостійність дитини;

- реалізація головної умови розвитку дошкільника – використання діалогічного спілкування;

- становлення емоційно-особистісної форми спілкування дитини з близькими людьми та широким колом соціального оточення, що реалізує потребу дошкільника у визнанні, любові, підтримці, і це сприяє розвитку мотивів до спілкування та співробітництва в різноманітних і цікавих для дитини видах діяльності;

- принцип гуманізації міжособистісних стосунків, що виключає авторитарний стиль керівництва у вихованні дітей, твердження суб'єкт-суб'єктних відношень у комунікації дитини з навколишнім світом;

- наповнення життя дитини почуттям причетності до відкриття, особистісних взаємин, надання свободи у виявленні інтересів, виборі партнерів зі спілкування та засобів досягнення мети;

- активізація та стимулювання педагогами процесу спілкування дітей за допомогою спеціальних взаємопов'язаних форм організації освітнього процесу (індивідуальних, групових, підгрупових) (Завязун, 2021).

У Державному стандарті з дошкільної освіти наголошується на взаємозв'язку та взаємозалежності всіх складників мовленнєвої компетентності: фонетичного, лексичного, граматичного, діалогічного, монологічного. Формування відповідних умінь має втілюватися в різних формах і видах мовленнєвої комунікації.

У своїх дослідженнях Н. Гавриш стверджує, що мовленнєва компетентність – це багатокомпонентне утворення, яке містить такі компетенції:

- лексичну (наявність певного запасу слів у межах вікового періоду, їх доречне застосування, вживання засобів мовної виразності: приказок, прислів'їв, фразеологізмів, епітетів, порівнянь);

- фонетичну (правильна звуковимова, розвинений фонематичний слух, володіння інтонаційними засобами виразності);

- граматичну (практичне вживання відповідних граматичних форм рідної мови: роду, числа, відмінків, часу тощо);

- діамологічну (розуміння зв'язного тексту, уміння відповідати та звертатися із запитаннями, вести діалог, складати різні види розповідей, переказувати) (Гавриш, 2003: 12–14).

Унаслідок дослідження теоретичних аспектів проблеми доходимо висновку, що дошкільник отримує інформацію та активно оперує нею у процесі взаємодії зі співрозмовником у закладі дошкільної освіти, а відтак набуває мовленнєвої компетентності. Вважаємо, що для формування мовленнєвої компетентності повсякденного спілкування не досить.

Формуванню комунікативних навичок у дошкільників сприяє такий продуктивний метод, як використання дидактичних ігор. Дидактична гра допомагає дитині подолати комунікативний мовний бар'єр. Завдяки дидактичній грі дитина може отримати для себе багато нової інформації та нові знання. Зокрема, варіативність дидактичних ігор і комплексне застосування різних прийомів (наочних та ігрових) полегшують запам'ятовування нової лексики та збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення додаткових асоціацій (Васильєва, Касумова, 2020).

Залучення дошкільника до різних видів комунікації (шляхом звернення, формулювання запитань, відповіді на запитання, привернення уваги до себе чи чогось іншого, прохання, зауваження, пропозиції, відмови, подяки, передбачення тощо) буде залежати від мети, змісту та засобів діяльності.

Варто підкреслити, що формування соціально активної особистості дитини-дошкільника передбачає розвиток мовленнєвого спілкування в діалектичній єдності його сторін: мовленнєвої діяльності та мовленнєвої поведінки. Інакше кажучи, завдання вихователя зводиться до формування в дитини мовленнєвої компетентності, яка охоплює не тільки знання мовленнєвої системи та володіння мовленнєвим матеріалом, а й дотримання соціальних норм мовленнєвого спілкування, правил мовленнєвої поведінки. Таким чином, мовленнєва компетентність передбачає також знання соціокультурних норм і стереотипів мовленнєвого спілкування.

Зауважимо, що знання прийомів діалогізації мови (уміння вживати звернення в різних формах; уміння щиро висловити свою оцінку того чи іншого факту або події, що зазвичай викликає відгук, відповідне співпереживання; уміння прогнозувати емотивні реакції співрозмовників; знання засобів інтимізації спілкування) є необхідною складовою частиною мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку.

Крім цього, важливим завданням фахівця з дошкільної освіти є створення позитивної мотивації для кожної дії дитини у процесі навчання, а також організація ситуацій, що викликатимуть потребу у спілкуванні. При

цьому варто враховувати вікові особливості дошкільників, використовувати різноманітні цікаві прийоми для стимулювання їх мовленнєвої активності та розвитку творчих мовленнєвих умінь.

Висновки

Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що мовленнєва компетентність дітей дошкільного віку – це вміння дитини практично користуватися рідною мовою в конкретних ситуаціях спілкування з оточуючими, організовувати спілкування (слухати співрозмовника, емоційно співпереживати, виявляти емпатію, вирішувати конфліктні ситуації тощо) з використанням мовних, немовних, (міміки, жестів, руху) та інтонаційних засобів виразності мови в їх сукупності.

Психолого-педагогічне середовище, у якому перебувають вихованці закладу дошкільної освіти, має потенційні можливості у процесі формування їхньої мовленнєвої компетентності завдяки системі цілеспрямованої роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія. Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.
2. Васильєва А., Касумова Г. Особенности развития речевой компетенции у детей дошкольного возраста в условиях естественного билингвизма. *Мир науки. Педагогика и психология*. 2020. № 2. С. 37–40.
3. Гавриш Н. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С. 3–8.
4. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання. *Дошкільне виховання*. 2003. № 7. С. 11–15.
5. Завязун Т. До проблеми розвитку мовлення дошкільників. *Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти* : сайт. 2021. URL: https://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=83 (дата звернення: 20.05.2022).
6. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33 / Міністерство освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 20.05.2022).

REFERENCES

1. Bohush, A. (2008). *Formuvannia movnoi osobystosti na riznykh vikovykh etapakh: monohrafiia* [The formation of linguistic personality at different age stages: monograph]. Odessa : PNTs APN Ukrainy, 272 p. [in Ukrainian].
2. Vasil'eva, A., Kasumova, G. (2020). *Osobennosti razvitiya rechevoy kompetentsii u detey doshkol'nogo*

vozrasta v usloviyakh estestvennogo bilingvizma [Features of the development of speech competence in preschool children in conditions of natural bilingualism]. *Mir nauki. Pedagogika i psikhologiya – World of Science. Pedagogy & Psychology*, no. 2, pp. 37–40 [in Russian].

3. Havrysh, N. (2021). Vprovadzhuiemo Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (nova redaktsiia) [Introducing the Basic Component of Preschool Education (new edition)]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, no. 3, pp. 3–8 [in Ukrainian].

4. Havrysh, N. (2003). Rozvytok movlennia ta navchannia doshkilniat ridnoi movy: meta i zavdannia [Speech development and native language learning of preschoolers: purpose and objectives]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool education*, no. 7, pp. 11–15 [in Ukrainian].

5. Zaviiazun, T. (2021). Do problemy rozvytku movlennia doshkilnykiv [To the problem of speech development of preschoolers]. *Zhytomyrskyi oblasnyi*

instytut pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity: sait – Zhytomyr Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education: website. URL: https://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=83 [in Ukrainian].

6. Ministry of Education and Science of Ukraine (2021). Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity) nova redaktsiia: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 12 sichnia 2021 r. № 33 [On approval of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education) new edition: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated January 12, 2021 № 33]. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.06.2022.

The article was received 27 June 2022.